

VV istungile esitatavate dokumentide andmed

Eelnõu nimetus: välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse eelnõu

Soovitav istungi või nõupidamise kuupäev: esimene võimalik

Eelmenetletud Riigikantseleis: Jah, eelnõu saadeti eelmenetlusse. Kontakt: Kertu Nurmsalu.

Sisukokkuvõte: Eelnõu on välja töötatud eesmärgiga rakendada 14. mail 2024. aastal vastu võetud Euroopa Liidu (edaspidi *EL*) rahvusvahelise kaitse- ja rändealduse õigustiku reformi.

Praegu kohaldatava EL-i rahvusvahelise kaitse- ja rändealduse õigustiku moodustab kuus EL-i õigusakti, neist kaks on määrused ja neli on direktiivid. 2016. aastal algatatud ja 2024. aasta juunis jõustunud ning alates 2026. aasta juunist rakendatava EL-i õigustiku reformi paketti kuulub kümme õigusakti. Neist üheksa on määrused ja üks on direktiiv. Sealhulgas viie õigusakti suhtes on tegemist praegu kehtivate õigusaktide muutmisega ning viie õigusakti suhtes kehtestatakse regulatsioon esimest korda.

Kõik Vabariigi Valitsuse kinnitatud seisukohad reformi eelnõude suhtes on läbirääkimiste käigus saavutatud.

Reformi peamised eesmärgid on:

- 1) kindlamad EL-i välispiirid;
- 2) kiire, efektiivne ja ühetaoline rahvusvahelise kaitse menetlus ja tagasisaatmise menetlus ning
- 3) liikmesriikide vahelise solidaarse abistamise ja vastutuse tasakaal.

Kuna mitmete EL-i direktiivide asemel kehtestatakse otsekohaldatavad määrused ning Eesti õigusesse tuleb üle võtta üks uuendatud direktiiv, siis on vältimatult vajalik korrastada kehtivaid Eesti rahvusvahelise kaitse ja rände haldamist reguleerivaid õigusnorme. Nimetatud õigusnormid on koondatud välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seadusesse (edaspidi *VRKS*). Muudatuste suure mahu tõttu on koostatud uus VRKS-i terviktekst.

Eelnõu eesmärk on:

- 1) tagada Euroopa Liidu ühise rahvusvahelise kaitse süsteemi õigusaktide tulemuslik rakendamine Eestis, et muuta rahvusvahelise kaitse menetlused kiiremaks, õiglasemaks ja läbipaistvamaks, tõkestada efektiivsemalt Euroopa Liidu rahvusvahelise kaitse süsteemi kuritarvitamist, kaitstes samal ajal taotlejate põhiõigusi ning liikmesriikide julgeolekut ja avalikku korda;
- 2) tagada vastavus uue EL-i rahvusvahelise kaitse- ja rändealduse õigustikuga viisil, mis tõhustab rahvusvahelise kaitse taotlejatega kokku puutuvate ametiasutuste tööprotsesse ning optimeerib töökoormust.

Eelnõu rakendamisega kaasneb:

- 1) oluline positiivne mõju Eesti julgeolekule, siseturvalisusele, riigiasutuste töökorraldusele ja isikuandmete töötlemisele;
- 2) parem Eestisse sisserände kontroll, takistades nii ebaseaduslikku sisenemist kui ka edasiliikumist Schengeni alal. See muudab rahvusvahelise kaitse taotluste menetlused kiiremaks ja õiglasemaks ning võimaldab kaitsevajaduseta või julgeolekuohtu kujutavad inimesed Eestist kiiremini tagasi saata.

- 3) tugevam koostöö teiste liikmesriikidega – nii kriisiolukordades, andmete vahetamisel kui ka ühtsete menetlusreeglite järgimisel.

Eelnõu rakendamise mõju sagedus ja ulatus sõltub rahvusvahelise kaitse taotluste arvust ja avaldub eelkõige suure rändesurve korral riigiasutuste töökoormuse ja menetluste mahu ajutise kasvuna, mida leevendatakse menetluste ühtlustamise ja tööprotsesside tõhustamisega. Eelnõu rakendamine ei suurenda töökoormust pikas perspektiivis, kuid toob ajutiselt kaasa avaliku sektori töökoormuse kasvu, sest vajalik on muuta tööprotsesse ja kohaneda muudatustega. Seaduse rakendamiseks kasutatakse peamiselt EL-i fondide vahendeid. Eelnõu rakendamisega ei kaasne halduskoormuse suurenemist inimestele, ettevõtjatele ega vabaühendustele ning seetõttu ei ole vajalik halduskoormuse tasakaalustamise reegli rakendamine.

Enamik seadusest jõustub üldises korras.

Muudatused, mille rakendamiseks on vaja teha infotehnoloogilisi arendustöid, jõustuvad pärast nende valmimist:

- 1) Euroopa Komisjon määrab Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2018/1240 artikli 88 lõike 1 alusel vastu võetud otsuses Euroopa reisiinfo ja -lubade süsteemi kasutusele võtmise aja ning sellest sõltuvad osad eelnõus tehtud kriminaalmenetluse seadustiku muudatused ning politsei ja piirivalve seaduse muudatused;
- 2) kohanemisprogrammi suunamise korra muudatused sõltuvad uue kohanemisprogrammi andmekogu valmimise ajast (2029. aasta 31. oktoobril).

Otsuse eelnõu: Algatada seaduseelnõu vastavalt siseministri esitatud eelnõule.